

Відгук

офіційного опонента про дисертаційне дослідження

Балануци Олександра Олександровича «Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх дипломатів як інтелектуального ресурсу держави», подане на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Проблема якісної підготовки майбутніх фахівців ніколи не зникала з видноколу педагогічної науки. Усупереч очікуванням, ще й досі поза увагою вчених залишаються актуалізовані нині потреби у суттєвому вдосконаленні інституційної моделі професійної підготовки фахівців дипломатичного сектору, адже саме сучасне міжнародне життя нашої держави вирізняється не лише безпрецедентним динамізмом, складністю та багатовимірністю, а й запитом на зрощування нової формації фахівців, особистісно-професійне призначення яких безпосередньо пов'язане, з одного боку, із гідною та відповідальною місією щодо презентації України на міжнародному рівні, а, з іншого – позиціонуванням себе як інтелектуальний ресурс держави за реалій дипломатичної праці. У ракурсі зазначеного важко переоцінити своєчасність звернення О.О. Балануци до вкрай актуального сегменту окресленої проблеми.

Виключна гострота теми дисертаційного дослідження здобувача, обумовлена, понад усе, ще й обраним форматом дослідницького пошуку: йдеться про намагання не лише розширити наукові уявлення про концептуалізацію процесу модернізації професійної підготовки майбутніх дипломатів у вітчизняних закладах вищої освіти, а й осмислити дипломатичну освіту у контексті збільшення її потенціалу в консолідації українського соціуму, підготовки нової генерації політиків, здатних із державницької позиції щодо спрямування національного відновлення у післявоєнний період.

Оцінюючи дисертаційну роботу за параметром новизни, відмічаємо її цілковиту очевидність і незаперечність, бо полягає вона передовсім у тому, що вперше науково обґрунтовано, розроблено та апробовано конструктивну модель професійної підготовки майбутніх дипломатів, у якій цей процес досліджується не лише як

цілісний і динамічний, не просто соціально зумовлений, а й педагогічно та професійно детермінований, враховуючи при цьому сучасну домінанту щодо розбудови «суспільства знань», неперервність системи освіти, кращий досвід підготовки фахівців міжнародної галузі. До того ж здобувачу вдалося сказати «нове слово» відносно науково-педагогічної цінності розробленого модельного підходу, де основою постає саме актуалізація причинно-наслідкових зв'язків, тобто саме тих, що утворюють єдність відповідних елементів і, водночас, охоплені причинно-наслідковими зв'язками та зв'язками координування. На всіляку підтримку заслуговує і внесене здобувачем уточнення, зокрема, стосовно наукового статусу понять «професійна підготовка майбутніх дипломатів», «готовність майбутніх дипломатів до професійної діяльності», «професійна компетентність майбутніх дипломатів». Широкий є сегмент також і практичного значення дослідження О.О. Балануци, адже фактологічний та методичний матеріал може бути використаний при розробці як освітніх стандартів, так і освітніх програм із професійної підготовки фахівців-міжнародників у логіці підсистеми «бакалавр-магістр-доктор філософії».

Заслуговують на схвалення чіткість і вмотивованість наукового апарату дослідження. Усі науковознавчі складові (мета, завдання, об'єкт, предмет) сформульовано грамотно, представлено коректно й узгоджено.

Беззаперечною вважаємо й чіткість методологічних орієнтирів проведеного О.О. Балануцею дослідження: воно здійснено у гуманістичній парадигмі, на засадах взаємодоповнюваності дев'яти наукових підходів (парадигмальний, системний, аксіологічний, синергетичний, компетентнісний, діяльнісний, культурологічний, акмеологічний, особистісно-орієнтований). Додамо, що в дисертації із належною науковою аргументацією предмет дослідження осмислюється на основі усебічної рефлексії здобувачем і вітчизняного, і кращого зарубіжного досвіду підготовки фахівців міжнародної галузі, що презентовано, зокрема, у розробках, які включені до міжнародних науко метричних баз.

На наше переконання, дисертантом вмотивовано обрано логіку викладу змісту та основних результатів дослідження.

У першому розділі – *«Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх дипломатів як інтелектуального ресурсу держави»* - О.О. Балануца здійснює багатовекторний аналіз наукових ситуацій, розкриває методологічний базис започаткованого дослідження, доводить авторську позицію щодо змістового наповнення ключових понять. Здобувач має рацію стверджуючи, що професія дипломата ніколи не була масовою (с. 54 тексту дисертації) і цим себе зобов'язує поглибити наукові уявлення про індивідуальну траєкторію становлення успішного дипломата. Нам імponує й суттєва заувага здобувача відносно того, що освітній процес має розпочинатися для майбутнього дипломата тоді, коли виникає інтерес до цієї професії і триває впродовж життя. Дійсно, у цьому ракурсі важко переоцінити вагу і самоцінність «Додатку А» (с. 467 – 559 тексту дисертації), де презентовано курс уроків «Родзинки дипломатії» для учнів 10 – 16 років українських шкіл.

У другому розділі – *«Організація професійної підготовки майбутніх дипломатів у закладах вищої освіти в умовах глобалізаційних процесів»* - із належною науковою аргументацією обґрунтовується доречність при організації професійної підготовки майбутніх дипломатів урахувувати специфіку професії, що полягає в узагальненому досвіді людської діяльності за тривалий історичний період, постає (цитую) «квінтесенцією таких спеціальних наук як історія та міжнародні відносини, економіка і право, країнознавство та мовознавство», а, відтак, (педагогічно виправною є домінантність інтегрованого навчання з опорою на міждисциплінарні зв'язки (с. 184 тексту дисертації). Це й слугувало дійсним мотиватором авторської позиції щодо структурно-компонентного складу професійної компетентності майбутніх дипломатів (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-інтелектуальний, операційно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний), котрий репрезентовано в окремому підрозділі (2.3 тесту дисертації), а їх зміст висвітлено через призму функцій професійної діяльності.

Третій розділ – *«Моделювання професійної підготовки майбутніх дипломатів»* - містить докладний аналіз, з одного боку, теоретичного концепту структурно-функціональної моделі майбутнього дипломата в системі професійної підготовки, а, з іншого – наукового підґрунтя моделі його професійної діяльності. Особливо

показовим у цьому ракурсі вважаємо матеріал, сконденсований у другому підрозділі дисертації та с. 19 – 20 реферату. У такий спосіб, як нам видається, здобувачеві вдалося вичерпно представити обидві системи – процес професійної підготовки та діяльність фахівців дипломатичної сфери. До того ж вдалось за можливе впритул підійти до розкриття переваг у зазначеній площині саме концепції знаково-контекстного навчання (див. Рис. 2.2.1, с. 292 тексту дисертації). Заслуговує на схвалення і той факт, що, вибудовуючи авторський підхід до професійної підготовки майбутніх дипломатів як інтелектуального ресурсу держави, здобувач у полі зору утримує найбільш дієвий педагогічний інструмент – навчальну гру, що є відтворенням реальних ситуацій професійної діяльності, тобто практичних кейсів.

У четвертому розділі – *«Педагогічні умови реалізації моделі професійної підготовки майбутніх дипломатів»* - добре прописані практико-орієнтовні аспекти процесу розвитку професійної ідентичності майбутнього фахівця дипломатичної сфери, зокрема, через критеріальний параметр оцінки політичного портрету лідера (відомого громадського діяча). У згорнутому вигляді набула наукова інформація досить влучно, на наш погляд, презентують таблиця 4.1.2. (с. 336 – 339, тексту дисертації) та деталізований опис теми «Образ України в певній країні» (через огляд преси в напрямі міжкультурної комунікації), котрий міститься у першому підрозділі четвертого розділу дисертації.

На всіляку підтримку заслуговує й обраний О.О. Балануцою підхід щодо врахування у процесі дослідження впливовості ще й додаткових чинників (до прикладу, Рис. 4.2.1.3), переваг технологій мультимедіа та засобів інтеграції на досліджуваний процес. Показовим у цьому контексті вважаємо матеріал, сконденсований у Додатках «В» і «Г» та представлений на с. 25 тексту реферату.

П'ятий розділ – *«Дослідно-експериментальна робота з визначенням ефективності процесу професійної підготовки майбутніх дипломатів»* - містить як методикку, так і аналіз результатів експериментальної роботи. Принагідно зауважимо, що варто вітати вияв високого ступеня наукової добросовісності дисертанта щодо репрезентативності вибірки для перевірки ефективності визначених педагогічних

умов, реалізація яких забезпечує повноцінне втілення розробленої структурної моделі розвитку готовності майбутніх дипломатів до професійної діяльності. Наголосимо ще й на фундаментальності проведеного формувального етапу педагогічного експерименту. Не менш вагомим вважаємо ще й таке: за авторською методикою формування готовності студентів експериментальних груп до професійної діяльності відбувалось у режимі реального освітнього процесу з акцентуванням на засоби комп'ютерних навчальних ігор, мультимедійних технологій та системи моделювання. Ефективність реалізації експериментальної системи О.О. Балануца спромігся ретельно відстежити як у розрізі «експериментальна-контрольна група», так і за допомогою надійних методів математичної статистики та програмного продукту статистичної обробки отриманих даних. Дисертації притаманне і влучне унаочнення набутого експериментального матеріалу (див. табл. 5.2.1, с. 439; рис. 5.2.2 с. 440 та ін.).

Зміст рецензованої роботи свідчить про ґрунтовне вивчення дослідником вельми актуальної проблеми, багатоаспектний педагогічний експеримент, творче застосування загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що й дозволило досягти поставленої мети і розв'язати систему теоретичних і прикладних завдань дослідження. Дисертацію виконано українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають чинним вимогам. У тексті дисертації відсутні текстові запозичення без посилання на джерело.

Вважаємо, що подана до захисту дисертаційна робота містить усі ознаки саме сучасного інноваційного фундаментального дослідження. Але в роботі О.О. Балануца є моменти, котрі спонукають до дискусії. Як і будь-яке дослідження, що має характер живого пошуку, робота не позбавлена й поодиноких огріхів.

1. На наш погляд, у дисертації недостатньо рельєфно висвітлено такий аспект: чи становить сукупність виокремлених і схарактеризованих у четвертому розділі педагогічних умов реалізації моделі професійної підготовки майбутніх дипломатів? Чи правомірно їх розглядати як необхідні і достатні? Нам видається, що робота значно виграла б, якби десь в одному місті тексту дисертації була б чітко окреслена авторська позиція у цьому плані.

2. До цілковито очевидних сильних сторін дисертації відносимо всебічно продуману загальну гіпотезу дослідження (зацитую: «досліджуваний процес буде результативним за умови обґрунтування, розробки й упродовження теоретичних, методичних, організаційних та практичних засад модернізації...», - див. с. 33 тексту дисертації, с. 5 тексту реферату. Постає питання такого змісту: хіба організаційні й методологічні засади не можуть мати практичну площину?

3. На наше переконання, поняття «конкурентоспроможний» дотично вживати, характеризуючи неживе; дієва ж істота може бути конкурентоздатною (с. 2 та ін. тексту дисертації; с. 23 та ін. тексту реферату).

4. Вважаємо, що в поданій моделі професійної підготовки майбутнього дипломата (рис. 3.2.2, с. 311) параметр «результати» більш умотивовано було б позначити як «динаміка готовності до професійної діяльності у відповідності до соціального замовлення».

5. Нам видається, що перспективи, які відкриває проведене здобувачем дослідження, є значно ширшими ніж це представлено; вочевидь процес оновлення змісту професійної підготовки майбутніх фахівців дипломатичної сфери уможливорює й ресурсність інформальної та неформальної освіти.

6. Складається враження про недостатню послідовність дисертанта щодо логічності означених зв'язків між «якістю» і «кількістю» (с. 26 тексту реферату), про необачливість, пов'язану із завершенням підрозділів (зокрема, 1.4, с. 106; 4.2.3, с. 375) без узагальнень та застосуванням як синоніми понять «спадкоємність» і «наступність» (с.106 тексту дисертації).

Водночас стверджуємо, що наведені зауваження і побажання не є концептуальними і не знижують фундаментальність проведеного дослідження.

Дисертація О.О. Балануци є завершеним самостійним науково-педагогічним дослідженням. Текст реферату відбиває принципові ідеї дисертаційної роботи. За темою дослідження автор опублікував 40 наукових праць, 5 з яких розміщено у міжнародних наукометричних базах.

Аналіз дисертації, реферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Теоретичні і методичні засади професійної

підготовки майбутніх дипломатів як інтелектуального ресурсу держави» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає п. п. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів»), а її автор Балануца Олександр Олександрович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук

проф. Кічук Н.В.

24.04.2023 р.

Підпис декана педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету, доктора педагогічних наук, професора Кічук Н.В. засвідчую.

Начальник відділу кадрів

Омельченко Г.М.